

УДК 378.046-021.68.011.3-051.091.279.7:5-043.83:303.82:005.336.1(045)

О. О. БАБКОВА

м. Запоріжжя

helen_2370@mail.ru

МЕТОДИКА ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ВЧИТЕЛІВ ПРИРОДНИЧИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ У ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ДО ОЦІНЮВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті представлено загальну методику експериментального дослідження ефективності впровадження структурно-функціональної моделі та реалізації організаційно-педагогічних умов щодо формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності; окреслено етапи організації дослідно-педагогічної роботи. Запропоновано низку адаптованих методик, що доводять валідність факторно-критеріальної моделі визначення рівня готовності вчителів природничих спеціальностей у системі післядипломної освіти до оцінювальної діяльності.

Ключові слова: структурно-функціональна модель, організаційно-педагогічні умови.

Упродовж 2011–2014 років проводилося дослідження щодо формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності. Аналіз результатів констатувального етапу експерименту виявив потреби вчителів природничих спеціальностей в оновленні змісту післядипломної освіти, впровадженні андрагогічної моделі навчання, сучасних ІКТ-технологій, а також довів недостатню готовність до оцінювальної діяльності вчителів природничих спеціальностей, рівень якої підтверджено на основі самооцінювання за факторно-критеріальною моделлю з урахуванням усіх компонентів: мотиваційно-орієнтовального, змістовного, процесуального (технологічного), оцінно-рефлексивного. Такі результати позначаються на свідомо активному розумінні функцій оцінювання, знижують результативність і ефективність організації навчально-виховного процесу та рівень культури оцінювання.

Недостатнє дослідження формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності зумовило необхідність емпіричної експериментальної перевірки ефективності розробленої структурно-функціональної моделі формування такої готовності та організаційно-педагогічних умов її реалізації.

Аналіз наукової літератури [1] доводить, що у дослідженні оцінювальної діяльності склалося декілька методологічних підходів, а саме:

- системний підхід дозволяє розглядати оцінювальну діяльність як цілісну множину елементів, а саме аналіз, виділення головного та другорядного, аналіз безпосереднього досвіду діяльності та відношень, встановлення позитивних та негативних проявів, співставлення конкретних дій і співвіднесення їх із самооцінкою та оцінкою [2], які слід розглядати в сукупності відношень і зв'язків;
- діяльнісний підхід передбачає вивчення в цілісній логіці всіх компонентів оцінювальної діяльності: цілі, мотиви, дії, операції, регулювання, контроль, аналіз результатів;
- компетентнісний підхід зумовлює розуміння оцінювальної компетентності в рішенні професійних оцінювальних задач на основі методологічних, цілепокладальних, аналітичних, діяльнісних, аксіологічних, прогностичних, оцінювально-результуючих знань, умінь та професійно-педагогічного досвіду [11];
- прибічники аксіологічного підходу [5; 9] та інші розглядають оцінювальну діяльність «як механізм усвідомлення об'єктів соціальної дійсності як цінностей із точки зору їхньої цінності, корисності».

«як активну взаємодію людини з оточенням, спрямовану на розпізнавання його ціннісної сутності, на виявлення необхідних для людини життєво важливих цінностей»; як «цілісний, мотивований, цілеспрямований процес управління в ціннісно-орієнтованих оцінних ситуаціях, організованих і реалізованих учителем в процесі навчання, в результаті якого відбувається розвиток навчальної діяльності молодших школярів на основі формування до неї ціннісного відношення»;

- на основі кваліметричного підходу здійснюється системна діагностика якісних та кількісних характеристик ефективності функціонування й тенденцій саморозвитку освітньої системи [1; 4].

Тому, враховуючи сучасні наукові підходи, постає проблема з визначення й упровадження організаційно-педагогічних умов як структурної оболонки педагогічних технологій та моделей, що забезпечать ефективне формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності.

Метою статті є визначення методичних аспектів експериментального дослідження формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності.

Відповідно до визначеної проблеми з урахуванням її об'єкта та предмета розроблено програму експериментального дослідження, відповідно до якої теоретичну й дослідно-педагогічну роботу розподілено на три етапи.

1. На підготовчому етапі (2011 р.) розглянемо теоретичні дослідження з проблеми формування готовності вчителів природничих спеціальностей у системі післядипломної педагогічної освіти до оцінювальної діяльності, визначено мету та завдання дослідження, розроблено структурно-функціональну модель та визначено організаційно-педагогічні умови формування готовності вчителів природничих спеціальностей у системі післядипломної педагогічної освіти до оцінювальної діяльності; визначено критерії, показники та рівні готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності, розроблено науково-методичний комплекс спецкурсу «Оцінювальна діяльність вчителів природничих спеціальностей» (очна та дистанційна форми навчання).

2. На констатувальному етапі експерименту (2011 р.): проведено пілотне дослідження; сформовано експериментальну та контрольну групи; розроблено кваліметричну модель із метою проведення діагностики рівня готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності; здійснено діагностику рівня готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності до початку формувального експерименту. Метою пілотного дослідження стало визначення факторів впливу різних форм підвищення кваліфікації на формування готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності; з'ясування проблем оцінювальної діяльності педагогів. Так, майже кожен третій респондент називає найбільш значущими формами підвищення кваліфікації курси та самоосвіту. Пріоритетною проблемою визначено утруднення у використанні методів аналізу конкретних ситуацій. Методику дослідження розроблено на основі методичних порад Г. М. Гнатієнка [3.], В. В. Григораша [4]. На цьому етапі зафіксовано майже рівнозначні результати обох груп за усіма показниками, критеріями та загальним рівнем сформованості готовності до оцінювальної діяльності, що доводять тісні кореляційні зв'язки: коефіцієнти кореляції відповідно становлять 0,98; 0,99; 0,999.

3. Формувальний етап експерименту проводився протягом 2012 – 2014 років. На цьому етапі визначено сукупність умов формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності, впроваджено структурно-функціональну модель формування готовності вчителів природничих спеціальностей у системі післядипломної педагогічної освіти до оцінювальної діяльності, здійснено якісний та кількісний аналіз отриманих результатів педагогічного експерименту та впроваджено результати дослідження в інститутах післядипломної освіти.

Для участі у формувальному експерименті залучено вчителів закладів освіти різних територіальних одиниць Запорізької області, оскільки респондентами стали педагоги, які проходили курсову перепідготовку та за фахом викладали біологію.

Загальна кількість учителів, задіяних у педагогічному експерименті, склала 60 осіб,

із них: до складу експериментальної групи ввійшло 30 педагогів, контрольна група налічувала також 30 вчителів біології. Під час поділу вибірки на контрольну й експериментальну групу використано такі критерії відбору: приблизно однаковий рівень розподілу вчителів за кваліфікаційними категоріями, педагогічним стажем роботи; склад учителів сільської та міської місцевості. Перевірка однорідності груп, які брали участь у педагогічному експерименті, визначалася за допомогою методу середніх одиниць.

До величин, що варіювалися, в експерименті уналежнено організаційно-педагогічні умови реалізації формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльності.

Рівневі показники готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності, сформованої у системі післядипломної освіти, вимірювалися в контексті мотиваційно-орієнтувального, змістовного, процесуального (технологічного), оцінно-рефлексивного критеріїв.

Інформацію про рівень готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності отримано шляхом самооці-

нювання за факторно-критеріальною моделлю. Для зниження частки впливу суб'єктивного фактора в самооцінюванні оцінка проводилась ще і експертним шляхом. Для цього були використано комплекс апробованих та модифікованих методик [6; 7; 10].

Результати дослідження дозволили зробити висновок, що сформованість готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності позитивно змінилася, адже відбувся якісний приріст за всіма структурними компонентами, які є критеріями, – майже кожен п'ятий учасник експерименту демонструє високий рівень; зменшилась кількість педагогів, які мали низький та базовий рівень (див. табл.).

Зміна мотиваційно-орієнтувального критерію актуалізувала розвиток змістовного компоненту, який є базовим для процесуального (технологічного). Подальша рефлексія сприяла розвитку самооцінки та приросту знань та вмінь з оцінювальної діяльності.

Ефективність впровадження структурно-функціональної моделі та організаційно-педагогічних умов формування готовності вчителів природничих спеціальностей у післядипломній освіті до оцінювальної діяльно-

Порівняння результатів самооцінювання за факторно-критеріальною моделлю змін критеріїв готовності вчителів біології до оцінювальної діяльності експериментальної та контрольної групи, %

З/п	Рівні готовності	Етапи педагогічного експерименту					
		Константний		Формальний		Показники змін	
		К	Е	К	Е	К	Е
1	Мотиваційно-орієнтувальний						
	високий	36,67	33,33	40	53,33	+3,33	+20
	базовий	53,33	53,33	53,33	40	0	-13,33
	низький	10	13,33	6,67	6,67	-3,33	-6,66
2	Змістовний						
	високий	26,67	30	30	53,33	+3,33	+23,33
	базовий	63,33	60	63,3	43,33	0	-16,67
	низький	10	10	6,67	3,33	-3,33	-6,67
3	Процесуальний (технологічний)						
	високий	23,33	23,33	26,67	46,67	+3,37	+23,34
	базовий	63,33	60	60	46,67	-3,33	-13,33
	низький	13,33	16,67	13,33	6,67	0	-10
4	Оцінно-рефлексивний						
	високий	23,33	23,33	26,67	43,33	+3,34	+20
	базовий	63,33	60	60	46,67	-3,33	-13,33
	низький	13,33	16,67	13,3	10	0	-6,67

сті досліджувалася шляхом порівняння результатів комплексної діагностики змін компонентів готовності до оцінювальної діяльності вчителів біології експериментальної та контрольної груп, для чого використано методіку оцінки різниці між варіантами сполучених рядів (метод парних порівнянь) [8, 127–128].

Отже, результати самооцінювання за факторно-критеріальною моделлю формувального етапу експерименту свідчать про позитивну динаміку змін за всіма показниками, критеріями та загальним рівнем сформованості готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності. Валідність використаної факторно-критеріальної моделі підтверджують адаптовані методіки, оскільки кореляційні зв'язки між результатами самооцінювання й опитуванням (тестуванням) тісні та коливаються в діапазоні від 0,81 до 1. Такі тісні кореляційні зв'язки дотично свідчать про сформовані навички в педагогів репрезентативної вибірки до здійснення самооцінювальних процедур та осмислення та сформованості всіх компонентів і показників готовності до оцінювальної діяльності.

Проведений аналіз кількісних і якісних результатів експериментальної роботи доводить можливість упровадження структурно-функціональної моделі та організаційно-педагогічних умов щодо формування готовності вчителів природничих спеціальностей до оцінювальної діяльності в практику післядипломної освіти.

О. О. БАБКОВА

Zaporizhzhia

THE METHODS OF THE EXPERIMENTAL STUDY OF THE EFFECTIVENESS OF THE STRUCTURAL AND FUNCTIONAL MODEL IMPLEMENTATION AND THE REALIZATION OF ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS OF THE FORMATION OF THE PREPAREDNESS OF THE TEACHERS OF NATURAL SPECIALTIES IN POSTGRADUATE EDUCATION TO THE VALUATION ACTIVITIES

The article presents a general methodology of the experimental studies of the effectiveness of the structural-functional model and the implement of the organizational pedagogical conditions for the formation of the postgraduate education preparedness of teachers of the natural specialties assessment activities; outlined the stages of research and teaching work. A number of the techniques adapted proving the validity quotient-criterial model definition in postgraduate education of teachers being ready to the natural specialties and the appreciation activities.

Key words: structural and functional model, organizational and pedagogical conditions.

Список використаних джерел

1. Булынский Н. Н. Проблемы организации оценочной деятельности в профессиональных образовательных учреждениях / Н. Н. Булынский, А. А. Сытникова // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2010. – № 4. – С. 87–90.
2. Васильева З. И. Изучение личности школьника учителем [Текст] / З. И. Васильева, Т. В. Ахаян, М. Г. Казанкина. – М.: Педагогика, 1991. – 138 с.
3. Гнатієнко Г. М. Експертні технології прийняття рішень: [монографія] / Г. М. Гнатієнко, В. Є. Снитюк. – К.: ТОВ «Маклаут», 2008. – 444 с.
4. Григораш В. В. Кваліметричний підхід до експертного оцінювання навчально-виховного процесу / В. В. Григораш // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – № 34 (87). – С. 140–146.
5. Дубровина И. В. Формирование личности в переходный период от подросткового к юношескому возрасту [Текст] / И. В. Дубровина. – М.: Педагогика, 1987. – 184 с.
6. Елисеев О. П. Практикум по психологии личности / О. П. Елисеев. – СПб., 2003. – С. 427–428.
7. Карпов А. В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее диагностики / А. В. Карпов // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24, № 5. – С. 45–57.
8. Лакин Г. Ф. Биометрия / Г. Ф. Лакин. – М.: Высшая школа, 1968. – 284 с. с.127–128.
9. Селезнев В. Н. Развитие оценочной деятельности учителя и учащихся в учебно-воспитательном процессе: автореф. дисс. ... д-ра пед. наук [Текст]: спец. 13.00.01 / В. Н. Селезнев. – Борисоглебск, 1997. – 25 с.
10. Симонов В. П. Диагностика степени обученности учащихся: Учебно-справочное пособие / Симонов В. П. – М.: МРА, 1999. – 48 с.
11. Сытникова А. В. Сущность оценочной компетенции в контексте компетентного подхода [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://genproedu.com/paper/2009-01/full_067-070.pdf.

Е. А. БАБКОВА
г. Запорожье

МЕТОДИКА ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО ИССЛЕДОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ВНЕДРЕНИЯ СТРУКТУРНО-ФУНКЦИОНАЛЬНОЙ МОДЕЛИ И РЕАЛИЗАЦИИ ОРГАНИЗАЦИОННО-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ ПО ФОРМИРОВАНИЮ ГОТОВНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ ЕСТЕСТВЕННО-НАУЧНЫХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕЙ В ПОСЛЕДИПЛОМНОМ ОБРАЗОВАНИИ К ОЦЕНОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье представлена общая методика экспериментального исследования эффективности внедрения структурно-функциональной модели и реализации организационно-педагогических условий для формирования готовности учителей естественно-научных специальностей в последипломном образовании к оценочной деятельности; очерчены этапы организации опытно-педагогической работы. Предложен ряд адаптированных методик, доказывающих валидность факторно-критериальной модели определения в системе последипломного образования готовности учителей естественно-научных специальностей к оценочной деятельности.

Ключевые слова: структурно-функциональная модель, организационно-педагогические условия.

Стаття надійшла до редколегії 15.02.2015

УДК 378.046-021.64(410):364

О. П. БАРТОШ

м. Ужгород
lenapichkar@yahoo.com

ДО ПРОБЛЕМИ ТЕОРЕТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКТОРІВ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

На сьогодні у Великій Британії сформована доволі цікава структура підготовки фахівців до роботи в соціальній сфері, представлена різномірневою багатоступінчатою системою. У статті розкрито окремі особливості денної підготовки докторів наук у соціальній сфері у відповідних регіонах Великої Британії. Представлено вимоги для вступу на докторські програми. Охарактеризовано етапи навчання. Визначено напрями підготовки докторів у соціальній сфері: «Соціологія», «Соціальна робота», «Соціальна політика», «Кримінологія», «Слабоумство» та ін. Запропоновано для розгляду програму підготовки докторантів за напрямом «Соціальна робота» в Університеті м. Стрелінг (Шотландія).

Ключові слова: професійна підготовка, соціальний працівник, доктор наук.

Соціальна робота доволі сильно розвинута в багатьох західних країнах: США, Великій Британії, Бельгії та ін. На сьогодні у Великій Британії освітні послуги надають понад 160 університетів та коледжів [3], серед яких проблемою підготовки фахівців соціальної роботи займаються щонайменше 70 освітніх закладів.

Дослідженню теоретико-методологічних основ соціальної роботи й окремих аспектів підготовки соціальних працівників в Україні та закордоном присвячено роботи вітчизняних науковців В. Васильєва, І. Зверєвої, А. Капської, І. Козубовської, Г. Лактіонової, І. Миговича, Л. Міщик, О. Ольхович, В. Поліщук, О. Пришляк, В. Полтавця, Г. Попович, В. Сидо-

рова, Н. Собчак та ін. Проблема підготовки соціальних працівників у Великій Британії стала предметом дослідження зарубіжних учених М. Баркер, Дж. Лішман, Б. Мундей, С. Шардлоу, Е.Янгхазбенд.

Метою нашої статті є розгляд особливостей теоретичної підготовки докторів соціальної роботи у Великій Британії на сучасному етапі.

Структура підготовки дипломованих фахівців у Великій Британії до 2001-го року визначалася Центральною радою з питань освіти та підготовки в соціальній роботі (Central Council for Education and Training in Social Work), створеною у 1983 році. Вона припинила своє функціонування 1 жовтня 2001 року.